

1. 2. 3. 4. bei Lüneburg. Blüch. 1. 45. 2. 1. 3. 2. 5919
1. 21. 1. 2. 3. 2.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO
IN AVGVRA LIS IVRIDICA,
DE

FIDE MANUARIA,

Von

Hand = Gelöbriſſen /

QVAM

PRÆSIDE SOLO DEO,
INDVLTV MAGNIFICI
ICTORVM ORDINIS,

IN CELEBERRIMA LVDOVICIANA

PRO LICENTIA

SVMMOS IN VTROQVE

IVRE HONORES

RITE CONSEQUENDI

PLACIDÆ

EXCELLENTISSIMORVM DNN.

PROFESSORVM DISQVIVISIONI

SVBMITTIT

PETRVS CHRISTIANVS WVRM,

VESALIA CLIVENSIS,

Die Novembris AMDCC XI.

Diss. jur. civ.

346,28

Typis VIDUÆ B. JOH. REINH. VULPII, Acad. Typ.

BEINIAVINO

WILLIAM

ALTON

PRÆ-NOBILISSIMO DOCTISSIMOQVE
VIRO,
DOMINO
BENJAMINO
WURM,
J.U.D., ADMODIATORI
IN OBERNDORFF FIDELISSIMO,
POTENTISSIMI BORUSSIÆ
REGIS &c. &c. &c.
JUDICI QUONDAM GRAVISSIMO,

*Parenti suo ad aras usque devene-
rando,*

DISSERTATIONEM hancce sacram esse cupit.

AUTOR.

PRÆFATIO.

Postquam studiis Academicis colophon jam tandem imponendus est, accepi mandatum ab iis, quorum voluntati ac jussui standum est, ut ante discessum ex Illustri hac Ludoviciana *Licentiam* impetrandorum *Summorum in Jure Honorum* modeste ambirem, ut sic omnia bona sint, clausula dum quoque bona fuerit. Obsecutus sum promptè, & Illustri DNN. Jctorum Ordini mentem meam debito modo aperui, à quo etiam spes, me iri admissum, mihi benevolè facta fuit, ubi prius *Thema quoddam Inauguralis Disputationis*, prout in more positum est, exhibuero, & præstitero reliqua, quæ Jurium Candidatis præstanda incumbunt. Cogitanti igitur mihi de argumento aliquo, quod non triviale admodum esset, neque tamen etiam captum meum superaret, varia quidem sese mihi obtulerunt, & ab Amicis

cis

cis suggesta fuerunt, nullum autem in iis arrisit magis, quam præsens de *Fide Manuaria*, jucunditate quippe pariter atque utilitate, ut mihi videtur, non parum sese commendans. Quare sine omni hæsitatione id ipsum elegi, præsertim cum nullam de eo conscriptam Dissertationem adhuc cernere mihi licuerit, excepta eâ, quæ de *Manu stipulatâ*, in volumine Dissertationum quarto Illustris Stryckii habetur, multa quidem eruditione referta, sed rem non penitus omnem exhauriente, dum simul etiam de *porrectâ manu* ibidem egit vir Juris Consultissimus. Tractabo igitur hoc argumentum, non prolixè quidem, sed tamen ordine, usus methodo Causali, quam in materiis quoque Juridicis pro optimâ habeo, dum nihil ad rem faciens facilè effugere potest, licet nonnulli eam tanquam pedanticam rideant, nihil scilicet rectum reputantes, nisi quod cum præconceptis ipsorum opinionibus atque perversis præjudiciis convenit. F. D. F.

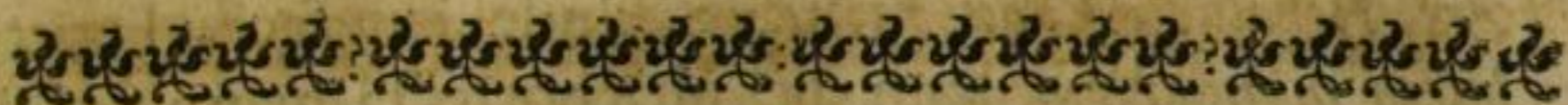
A 3

CON-

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

- §. I. *Fidei manuarie* DEFINITIO Nominalis.
- §. II. *Ejusdem* Definitio Realis, cum succinctâ analysi;
nec non DIVISIONIBUS.
- §. III. CAUSA EFFICIENS (a) remota, sunt Mores.
(b) proxima consistit in Consensu.
- §. IV. SUBJECTA Fidem manuariam celebrantia, sunt
personæ ad promittendum & paciscendum habiles.
- §. V. OBJECTUM faciunt Negotia licita, eaque vel
Judicialia, ubi de Fide Manuaria Tutorum atque
Curatorum; de Guarandâ Saxonica, & aliis Satis-
dationibus, ubi Fides Manuaria intercedit; de Te-
stibus, stipulatâ manu promittentibus; de Officia-
lium fide manu datâ; de manuum porrectione, quæ
in reconciliatione partium intervenit.
- §. VI. Vel Extrajudicialia, ubi de Fide manuarie in Nu-
ptiis, in Pactis & Fœderibus, in Investituris, in Spon-
sionibus.
- §. VII. FORMA est vel externa, quæ manuum porre-
ctione seu conjunctione absolvitur; vel Interna, in
vi atque robore stipulandi consistens; Utraque ta-
men in Fide Manuaria perfecta ac verè tali conjun-
gi debet.
- §. VIII. EFFECTUS sunt vel primus, scil. obligatio ad
agendum valida; & ortus, nimirum Condictio
ex Moribus, vel ex Canone.
- §. IX. CONCLUSIO.

§. I.

Uid *Fides*, quid *Manus* sit, unde *Fides* *Mannaria* dicitur, cum nemini non constet, prolixiore vocum expositione operam nolo perdere. Illud tantum obiter noto, *Manum dextram* imprimis semper pro fidei & fidelitatis symbolò fuisse habitam. Unde illud notissimum *En! dextra fidesque*. Virgilio *dextram dare* idem est ac *animum pignore firmare*. *Aeneid. III. v. 610. seqq.* Eodem modo, quo & Justinus *dextram fidei pignus appellat. L. XI. c. 15.* *Manu fidem facere* apud Gregorium Turonensem, de *Glor. Confession. C. LXIIX.* *Fidem in manum alicui dare*, apud Dodechinum, in *Chron. ad A. MCLII.* occurrit. Conferatur, qui plura de his habet, du Fresne, seu Carolus Cangius, in *Glossario*, voce *Fides p. 431.* Item *jurare datâ dextrâ*, apud eundem, in voce *jurare. p. 159.* nec non in voce *manus. p. 423.* *Palmatam* alicubi dici *manum datam* memini. Ita enim Joseph à Sesse; *ad validitatem contractus venditionis summopere consideratur de foro, fuisse factam pretii conventionem per palmatam. Regn. Arrogon. Form. II. Dec. 181. n. 21. seqq.* In Heraldicis sunt figuræ huc pertinentes, scilicet *brachium dextrum cum manu protensum*, quod Galli *dextrochere*, Germani *die treue Hand* vocant; & alia *dextras junctas* repræsentans, Gallis inde *foy dicta*, de quibus vid. Magnif. Dn. D. Weberus, *Exam. Art.*

Art.

Art. Herald. c.V. qu. 73. v. 75. Unde jam facile liquet, *fidem manuariam* illam dici, quæ porrectâ manu, præcipuè dextrâ promittitur. Dextra enim olim fidei & concordia signum fuit, quâ de re ita Alexander ab Alexandro: *Est in dextris religio. Eam porrigimus, si quid datâ fide futurum pollicemur. In ipsa enim fidem sacratam Numa Pompilius voluit, sacrumque fidei instituit, ad quod Flamines &c. p. 86.* Et de Parthis alibi refert idem Autor: *nullam fœderis legem pacisci eos consuevisse. Si quid tamen voluerint confœderatum, apud altaria complexas dextras p. 213.* Plura de his habet Hering. *de Fidejussor. c. XI. num. 165. seqq.* Imo, si vetustiora monumenta, quorum aliquot videndorum copia mihi facta est a Laudato Dn. D. Webero, consulueris, vox *geloben* semper *Fidem Manuariam* denotavit; unde sibi perpetuo opponuntur, *gereden & geloben* / aliquando additur: **Mit Mund und mit Hande**; uti in Burgfrieden zwischen den Grafen von Schwarzburg / Stollberg / Herrn von Gerau und Herrn von Plesse über Burg und Stadt Heringen aufgerichtet A. 1418. Aliquando mit Hande und Munde / ut in den Burgfrieden zwischen Hohnstein / und Schwarzburg über das Schloß Benckenstein A. 1424. Aliquando etiam Manuarie Fidei synonymon est *promissio stipulatâ manu facta*, quo de deinceps *plumbus*. Germanis audit vulgo **Hand-Gelöbniß** / à voce *geloben* / quæ notissima est, undeque sine dubio vox *Glauben* descendit, quia manu promittens debet fidem producere. Hinc notæ locutiones, **den Handschlag von sich**

sich geben / mit Handgegebener Treue angeloben / mit Hand und Munde zusagen / mit Hand und Munde geloben.

§. II.

Jam ad *Definitionem* progredimur, quam quidem omnem periculosam esse in Jure Civili vulgo credunt, allegando *l. 202. de R. J.* nobis tamen cum Petr. Fabro, in *Explicat. Regg Juris*, de regulis ea potius loqui videtur, quam de Definitionibus Logicis, quum moralia ab impositione hominum ortum habeant, & per consequens eorum indoles penitius indagari ac facilius describi possit, quam rerum Physicarum. Igitur *Definitionem Fidei Manuariae* hanc dabimus. *Est actus moribus introductus, consensu validus, personarum ad promittendum & contrahendum idonearum, quo in negotiis licitis datâ utrinque manu validè atque in vim stipulandi promittunt, & se obligant.* Dico (I) quod sit *Actus*, quod vocabulum *Generis* vicem commodè satis sustinet, dum promissiones & obligationes, variis modis, quos actus recte dixeris, perficiuntur; quorum actuum promissiorum species est *Fidei Manuariae præstatio*. Dico (II) quod sit actus *moribus introductus*, quibus verbis *Causa Efficiens remota* innuitur. Dico (III) quod sit actus *Consensu validus*, ad exprimendam *Causam Efficientem proximam*, quam non aliam ac consensum constituimus. Dico (IV) quod sit actus *Personarum ad promittendum & paciscendum idonearum*, ut *subjecta*, quæ hunc actum celebrare possunt, innuantur. Dico (V) in *negotiis licitis*. *En Objecta!* Dico (VI) quod sit actus, quò *datâ utrinque manu* promittunt, & indigitatur hic *Forma* actus hujus *externa*.

B

Quem

Quemadmodum (VII) verbis, *in vim stipulandi, Forma interna* exprimitur. Dico (VIII) quod sit actus, quo *promittunt & se obligant* Manuariam Fidem celebrantes, quibus *Finis & Effectus* hujus negotii continetur. Et hæc quidem summaria Definitionis nostræ analysis est, quam nunc per potiora membra paulò uberius expone- mus, ubi primum de *Divisione* pauca adhuc monuerimus. Et quidem variè Fides Manuaria dividi potest; Nimirum (I) *Ratione Personarum* eam excercentium (a) quoad dignitatem, est ea vel Illustrium, vel Nobilium, vel alio- rum quorumlibet. (b) Quoad sexum est vel virorum vel fœminarum. (c) Quoad ordinem est vel Clericorum vel Laicorum &c. vid. Excellentiss. Dn. A. A. Pagenstecher, Jctus Groningensis Celeberrimus, Doctor quondam meus omni honoris cultu prosequendus, in suis *ad Pandect. Admonitoriis*, p. 1. §. 61. (II) *Ratione Objecti* est ea negotiorum vel Judicialium vel extra-judicialium. (III) *Ratione Formæ* est vel dextræ manus vel sinistræ, item vel simplex, vel cum jurejurando conjuncta; tandem vel ab- soluta vel conditionata &c. (IV) *Ratione Finis & Effe- ctus* vel dandorum vel faciendorum; Item obligationis vel simplicis vel mutux &c. De quibus deinceps suis locis uberius. Et possent facile plures addi Divisiones, sed hæc, tanquam potiores, nunc sufficiant.

§. III.

Quod igitur ad *Causam Efficientem Fidei Manuaria* attinet, ea vel remota est, vel proxima. *Remotam* dici- mus esse *Mores*. In Legibus enim nostris de Manuaria hac Fide nihil deprehenditur; & licet vim stipulan- di habeant, indeque *stipulatâ manu* promittere di- catur;

catur; manus tamen ad stipulationem minimè omnium requirebatur, sed sufficebat interrogatio & apta ad eam responsio de aliquo dando vel faciendo *L. 5. §. 1. ff. de Verb. Obl. l. 3. C. de inutil. stipulat. §. 1. Inst. eod.* Moribus igitur hic obligandi modus penitus attribuendus est, qui pro lege valent. *l. 6. ff. de Eviçt. §. 9. Inst. de G. N. G. & C.* & omnium viventium actibus dominantur. *Prückmann vol. 1. cons. 38. n. 9.* Præcipue autem Germanis nostris iste mos videtur attribuendus, qui, ut fidei promissis datæ sancteque servatæ summam apud omnes gloriam habent, ita & olim & hodiè eidem manus adhibere svere- runt. Candorem eorum insigniter deprædicat *Cornel. Tacitus*, omnisque astutiæ & calliditatis expertes laudat. *Mor. Germ. c. XXIX. Et nullos mortalium fide superare Germanos ait, Annal. XIII. c. 34.* Gentem nostram ita describit *Conradus Celtes*:

*Est veri justique tenax, mens consona labris
Ficta colorata vitat mendacia lingua*

Inde: Ein Wort ein Wort / ein Mann ein Mann.
Plura in hanc rem videri possunt apud *Dn. Styckium*, *Dissert. de Manu stipulata c. 5. n. 31. seqq.* & *B. Dn. Cancellarium Hertium*, *de Paramis jur. German. Lib. 1. param. 8.* Manuum adhibitarum testis est omnis historia; quibus id hoc loco addimus, non integram semper manum fidei firmandæ à Germanis nostris in negotiis fuisse adhibitam, sed aliquando majoris fidei ergò testes, aut paciscentes sigillis cereis, quæ literis appenderunt, solum pollicem à tergo impressisse, quò de vid. *Heineccium de Sigillis. P. 1. c. 16. n. 9. p. 172.* Imò Imperatores & Reges Germaniæ olim *Chirothecas* suas, Manuum locò ad actiones, quibus

interesse non poterant, misisse, ex Jure & Speculo Saxo-
nico probat Camerarius, Hor. subcisiv. Cent. 1. c. 35.
Quod ad Causam proximam attinet, eam in mutuo con-
sensu consistere fat puto evidens est. Ut enim omne
promissum & omnis obligatio ex consensu procede-
re debent, adeo, ut etiam stipulatio, qua verbis fit,
nisi habeat consensum, nulla sit. l. 1. §. 3. ff. de pact. l. 40.
ff. de L. L. Ita quoque fides qua stipulatâ manu hinc &
inde datur, quam maximè consensum requirit. Unde
concludimus, nihil prorsus agi, si quando vel error vel
ignorantia, vel dolus aut metus in tali negotio interve-
niant, utpote qua tanquam consensum impediencia omni-
bus negotiis civilibus obstant. l. 116. §. 2. ff. de Reg. J.
l. 51. ff. de pact. l. 57. ff. de Obl. & act. tot. tit.
ff. de Dol. mal. l. 116. de Reg. J. in pr. Igitur post-
quam communis usus hanc fidei exprimendæ rationem
generaliter introduxit; in actibus individualibus & spe-
cialibus ea toties ad effectum deducitur & subsistit, quo-
ties hominibus placet, hoc, & non alio modo, fidem suam
stabilire. Nulla enim dari potest prior ratio, quare
actio aliqua pro valida habeatur, quam quia à volentibus
profecta est, quatenus illi validitatem vel leges vel usus &
consuetudo concesserunt. §. 9. Inst. de J. N. & G. l. 32.
§. 1. ff. de LL.

§. IV.

*Subiecta Fidem Manuariam exercentia sunt Personæ
ad promittendum & paciscendum idoneæ. Ubi sanè
non opus erit, ut prolixioribus verbis hoc Definitionis
membrum exponamus, dum omnia, quæ aliàs de habilita-
te personarum pacisci vel contrahere, & se firmiter obli-
gare*

gare valentium traduntur, huc facile trahi, & levi operâ ad nostrum negotium adcomodari possunt. Quare potius generalem regulam formando dicimus, quod, *Quæcunque personæ aliàs ad paciscendum, contrahendum & obligandum sunt habiles, eadem omnes etiam Fidem Manuariam dare, & per eam sese obligare possint.* Unde nec surdi, nec muti, dummodo animi sensa declarare possint, excludendi, imò nec cæci, qui licet non videant, palpare tamen possunt, quamvis forte tutius sit, testem unum vel alterum à talibus adhiberi, ne porrectâ forte alterius manu decipiantur. Excipiuntur autem, si qui truncati fuerint manibus, quamvis aliàs hic defectus obligationibus eorum non possit esse impedimento. Apparet enim facile singularitatis ratio, quæ in eò consistit, quod manus pertineat ad necessitatem Fidei Manuariæ, & per consequens abesse ea non possit. Contra ergo, *Quæcunque Personæ aliàs ad paciscendum, contrahendum & obligandum sunt inhabiles, eadem omnes etiam fidem manuariam dare, & per eam se obligare non possunt.* Unde liquet, ob defectum ætatis & iudicii infirmitatem impuberes atque minores, ob defectum rationis, furiosos, mente captos, & qui hisce comparantur, prodigos declaratos, nec non ebrios, ob defectum Status filiosfamilios, per Fidem Manuariam se validè adstringere nullò modò posse, quamvis in certis casibus aliqui eorum, uti notum est, alios sibi ea ratione obligatos reddere queant.

§. V.

Objectum succedit, quod sunt *negotia licita*; illicitorum enim & inhonestorum nulla est promissio, nulla obligatio §. 23. *Inst. de inutil. stipulat. l. 15. ff. de Con-*

dit. Instit. Comprehendimus autem nomine negotiorum tum res, tum facta, & non facienda, quia non illæ tantum, sed & hæc in stipulatum deduci possunt §. 7. *Inst. de Verb. Oblig.* Et quidem de pluribus horum sub-Divisionibus & Divisionibus aliis omnibus nunc non erimus solliciti; cum quæ in materiâ de obligationibus, item stipulationibus & pactis passim obvia sunt, facilè huc trahi, & ad præsens thema convenienti modo adcomodari possint. Nos autem, quia brevitati studemus, specialia tantum aliqua & præcipua discrimina negotiorum, ubi Manuaria Fides locum habere solet atque potest, annotabimus. Sunt igitur ea vel *Judicialia*, vel *Extra-judicialia*; ubi tamen notari velimus, vocabulum *Judicialium* nos ita latè accipere, ut non tantum illa negotia, quæ in loco judicii peraguntur, sed & ea, quæ autore Judice fiunt, eodem complectamur. In *Judicialibus* primò locò mentio facienda est *Tutorum*, qui in Tutelis suscipiendis præter juramentum manu etiã datã cavere atque fidem promittere solent. Et quidè solam Fidem Manuariam hodie ferè sufficere, & juramentũ ab usu recessisse putat Hoppius, *Comment. ad §. 1. Inst. de Satisd. Tutor. vel Curat.* secutus Carpzovium. *P. II. Const. II. Def. 6. n. 4.* & Mevium, ad *Jus Lubecense, L. I. Tit. 7. art. 2.* Sed, utut fortè in nonnullis Germaniæ locis id ita obtineat quemadmodum de Saxonia & Lubeca citati Autores testantur; frequentius tamen est, *ut fides manu promissa* Juramento solenni à Tutoribus corroboretur, secundum id, quod volunt *Novell. 72. c. ult.* & *Constitutiones Imperii, Ordinat. Polit. de A. 1548. & de A. 1576. c. 32.* Confer. Dn. Pagenstecher, *ad Instit. Libr. I. Aph. 95.* & in cit. supra *Admonitor. ad*
ad

Pandect. p. 4. §, 149. Quemadmodum etiam id in Hasia usitatum est, ubi tamen Nobiles jusjurandum hoc casu per Mandatarios præstare audivimus. Neque verò ideò liberantur Tutores à jurejurando, quod immobilia possident, quia per hæc pupillis contra perfidiam eorum non satis semper prospicitur. Ubi tamen id remittitur, & *stipulatæ manui* fides habetur, necessum utiq; est, ut Tutor immobilium possessor sit. arg. *L. 15. ff. qui Satisd. cog.* Confer. Dn. Stryek. *d. Dissert. de Manu stipulatâ cap. 2. n. 9.* Quod de Tutore dictum est, idem etiam de *Curatore*, intellectum volumus, quia quamvis realia multa sint discrimina inter Tutores & *Curatores*, in quamplurimis tamen adhuc conveniunt, & regulariter promissioni *stipulatâ manu* factæ, ubi ita receptum, jusjurandum superaddere tenentur. Neque verò hic distinguimus, utrum Laici sint, an Clerici Tutores Curatoresve, dum & hi jurare tenentur, neque sola Fides Manuaria sufficit. Equidem Jure Civili secus est. *l. 7. l. 25. §. 1. C. de Episcop. & Cler.* id quod etiam Jure novo non mutatum. *Nov. 123. c. 7.* Unde Doctores nonnulli cum Clericis in Juramentis non nimis rigorosè procedendum esse contendunt. Vid. Muller, *ad Struv. ff. de Jurejurand. Th. XVII.* & propterea sufficere existimant, si saltem *datâ dextrâ* promittant. Enimverò sententia hæc nullo solido fundamento gaudet, dum eadem ratio, quæ quoad juramenti necessitatem in aliis obtinet, æque militet in Clericis; unde & Canonum Jura *C. 5. & fin. X. de Testib.* imò praxis & mores in diversum abeunt, adeò ut hodiè Pastores Ministrique Ecclesiæ ad juramenta præstanda rectè cogantur, & nullò modo

dò

dô divino Cultui, qui juramentis inest, se subtrahere possint, ut bene monet Magnif. Dn. Pagenstecher in eleganti suo *Tract. Irnerio injuriâ vapulante*, *Coit. XXV. §. 2. & seqq.* Pergimus in Judicialibus ad alia *Cautionum* exempla, quæ variæ sunt, uti patet *ex tit. Inst. de satisdat.* regulariter tamen solâ & simplici *Fide Manuariâ* non peraguntur. Jure Saxonico singulare est, ut Actor Reo de *Eviotione Litis* caveat, sive promittat, se Reum defensurum, ubi ab alio super eadem causa impetatur (Guarandam vocant, die *Gewehr* angeloben) idque fieri debet *actu corporali*, id est, *Fide Manuaria*, vel *tactu baculi*; uti *Praxis Judiciorum Saxoniorum* id testatur. Verba *Constitutionis Electoralis* ita habent, die *Gewehr* soll würclich *actu corporali* angelobet werden / und soll nicht genugsam seyn / dieselbe in actis wörtlich anzügeloben *P. I. Const. 4.* ubi pluribus videndi *Commentatores*, inprimis *Carpzov. Definit. I.* Uti autem unius *positio*, secundum *Regulam Philosophorum*, non est alterius exclusio, ita non putandum est, à *Satisfactione* liberos esse, qui *stipulatâ manu* fidem faciunt; quin, pro diversitate negotiorum atque casuum, oportet, ut vel *datis fidejussoribus* caveant, vel *immobilia possideant*, ceu *d. Tit. de Satisdat.* pluribus docetur. Quousque autem se extendere debeat *summa seu pretium bonorum immobilium*, quando quis ad id admittendus, ut tantummodo *manu stipulatâ* caveat, latè disquirat *Stryck. d. Diss. de Manu stipulatâ. C. II. §. II. seqq.* quo cupidum Lectorem brevitate studio remittimus. Præterea etiam in quamplurimis *Germaniæ Judiciis* receptum est, ut in

Exa

Examine testium, antequam hi ad juramentum admittuntur, *manu stipulatâ* promittant, se vera enunciaturus. Unde in Protocolis id ita notatur: Und ist Zeuge nach gethanen Hand-Gelöbniß zu würrtlicher Endes-*Leistung* zugelassen worden. Neque vero id volumus, acsi in Testium examine Fides Manuaria sufficiat; sed juramentum accedat omninò opus est, quum testi non jurato non credatur, licet vir gravis & in dignitate constitutus sit. *L. 9. §. 1. C. de Test.* Ubi iterum Clericos non excipimus, nec *Manuaria* Fide satagere eos putamus. *Tota enim Testimonii substantia in jurejurâdo consistit. Gail. I. Observ. 101. n. 1. Et Levitæ jurarunt Regi Joas. II. Paralipom. XXIII. §. 2. 3.* Unde in perhibendo testimonio juratò inobedientes ab officio suspenduntur. *Richter Vol. I. Conf. 19.* Quamvis conventionem partium Juramentum ipsis remitti possit, ob rationes adductas à *Carpzov. Jurisprud. Consistor. L. III. T. 2. Conf. c. 51. X. de Test. Carpzov. P. I. C. 16. def. 69. & P. I. decis. 77. num. II. Mev. P. II. Decis. 265.* similiter quoque receptum est, ut *Officiales*, antequam Juramentum fidelitatis præstant, fidelitatem *manu datâ* polliceantur. Aliquando etiam, ubi pro ratione circumstantiarum jusjurandum exigere veretur Judex, ejus loco Manuaria Fides injungitur: *Er lasset an Endes Statt stipulata manu angeloben.* Attendendæ igitur sunt consuetudines quorumlibet locorum, atque stilus Curia observandus est, utpote quem nosse

Sæpe valet pluri, quam tota scientia Juris;
& cavendus, ubi metuitur, juramentorum abusus; Unde laudabiliter in Illustri hac Ludoviciana receptum, ut Stu-

C

diosi

diōsi adventantes, non, quod alibi sit, Juramentum præstent, sed sola Fide Manuaria datâ admittantur. Unicum adhuc actum, qui in Judiciis frequens visitur, quamvis etiam extra Judicium celebrari possit, referam, videlicet illum, *quando, præsertim in causis injuriarum, partes in signum factæ reconciliationis sibi invicem manus porrigere jubentur.* Signum inquam est factæ reconciliationis. Vid. Philipp. Camerarium *l. c. pag. 163.* sed habet tamen maxime vim promissionis, & stipulantur sibi invicem non solum ratione præteritorum amnestiam; sed etiam ratione futuri fidem promissi & amicitiam; quæ sane cum sint honestissima, & talia, ad quæ humanitas quemlibet ultrò invitare debeat, videas tamen, quod mirum, subinde homines, qui talem conciliationem sibi minus convenientem reputantes, eam detrectant, aut saltem rem suis personis indignam existimant, si primi manū alteri porrigere debeant, quod ut fiat lædensq; læso obviam eat, sicuti jus atq; æquitas requirunt; ita prudentis Judicis in hoc casu est, præsertim ubi disparis valde conditionis fuerint partes conciliandæ, ut ad difficultates omnes præscindendas ipse partium manus arripiat, atque easdem hoc modo jungat.

§. VI.

Missis negotiis Judicialibus, jam quoque exempla *Extra-judicialium* quorundam proponenda sunt, quæ *Manuaria Fide* peragi sueverunt. Intelligimus autem per *Extra-judicialia* illa, quæ non Judice Autore, nec in Judicio, sed à volentibus & quocunque in loco suscipi solent atque possunt. Initium faciamus à *Matrimonio*, quod *datis invicem dextris* à nupturientibus perfici in vulgus

vulgus notum est ; & antiquissimum hunc Persis etiam atq; Assyriis usitatum morem fuisse, testatur Alex. ab Alexandro , *Genial. dier. L. II. p. 59.* Certè apud nos in omnibus ferè Ordinationibus Ecclesiasticis, ut ita fiat, dispositum reperitur, in specie in Electorali Saxonica, quæ in Corpore Juris Elect. Saxon. extat, Pastori hisce verbis injunctum : *Hie füge er ihre beyde rechte Hände zusammen.* Quæritur indè Primò , *An hæc Manuum junctio ita sit de substantia Matrimonii , ut , si fortè ea omissa, Matrimonium ideò sit nullum ?* Ad quam negativè respondemus cum Stryckio *l. c. §. 27. seqq.* Licet enim ad Formam externam iste ritus pertineat, essentiam tamen negotii non ingreditur ; utpote quæ in mutuo Neo - Nymphorum consensu , & , nostris Ecclesiarum Juribus , in benedictione sacerdotali consistit ; indè sicubi Manuum junctio omissa fuerit, reprehensionem quidem mereretur Sacerdos, copula tamen utique subsisteret, nec minus effectu justii matrimonii destitueretur, ac si forte annuli pronubi dati non fuerint, quæ solennitas æque eodem in loco Ordinationis Ecclesiasticæ Saxonicae requiritur, verbis, *Hie lasse er sie die Trau-Ringe einander geben / und füge &c.* Quæritur Secundo : *Si solummodo manum porrigat Sponso Sponsa, nec in nuptias consensum , fortè ex nimia verecundia, verbis declaret , an sponsalia nihilominus pro perfectis haberi debeant ?* Et respondemus, quod sic, ubi scilicet cætera fuerint paria, nimirum ubi rogatio Sponsi antecesserit, & rite ac seriò Sponsam is ambierit, & cæterorum, quorum interest, consensus accesserit, nec Sponsa unquam contradixerit, quo vel solò pro consentiente habetur *l. 18. ff. mand.*

dat. c. 43. de R. J. in sexto. Verus enim Consensus est, qui etiam per alia signa evidentia, quam per verba exprimitur; imo, quid verbis opus est, ubi adsunt rerum testimonia? Quæritur Tertio, an, ubi *sinistrâ, non dextrâ manu Sponsus Sponsæ fidem dederit*, vulgò: *Wann er sich die Braut läst an die lincke Hand trauen* | *an*, inquam, *verum hoc & æq. legitimum sit Matrimonium?* Aliquando enim id factum docemur à Mylero, *Gamologia Personar. Illustr. C. VI. n. 13. p. 169.* quamvis, cum differentia manuum nihil ad tale matrimonium, quod & *Morganaticum* dici notissimum est, faciat, sed omnia à pacto dependeant, perinde fuerit, siue dextra siue sinistra porrigatur. Stryck. *Exam. Jur. Feudal. C. VII. qu. 7.* Et existat novissimum exemplum Rudolphi Augusti, Ducis Brunswicensis, quem, cum impare ejusmodi Matrimonio sibi jungeret Rosinam Elisabetham, non sinistra sed dextra manu usum esse, ex fide dignis percepimus. Ad propositam igitur quæstionem respondemus; legitima utique & vera talia matrimonia (quorum exempla plurima adducit Mylerus *l. c. §. II. seqq.*) censeri debere, per rationes à laudato Mylero *l. c. §. 22. seqq.* propositas. Et licet propter pacta Liberi ex tali conjugio nati non omnes effectus & jura legitimorum consequantur, reverà tamen legitimi sunt 2. *Feud. 29.* id quod disertè inter alios confessus est Elector Palatinus, dictus Victoriosus. Cum enim ex Virgine Nobili de Tettingen ei natus filius, ejusdem nominis, factus Canonicus Spirensis, moreretur, Pater ipsi A. MCCCCLXIV. Heidelbergæ hoc Epitaphium fecit: *Fridericus, Nobilis Bavariæ, Filius legitimus Friderici Electoris Palatini.* ap. Paræum, in *Histor.*
Frider.

Friderici I. fol. 241. Sed hæc de *Fide Manuaria in Matri-*
moniiis sufficient. Pergimus ad alia negotia *Extra-*
judicialia; & sanè constat, omnibus conventionibus at-
 que promissis ceteroquin licitis atque permiffis adhiberi
 posse & solere plerumque *Fidem Manuariam*, & quidem
 cum à privatis, tum à Magnatibus & summis Imperatori-
 bus. De istis uti dubium non est, ita de his exempla
 unum vel alterum in medium proferemus. *Pacta Gan-*
erbitatus, ab iisdem confirmata jam supra §. II. addu-
 ximus; Plura qui velit, adeat *Kyllingerum, de Ganerbitis*
Castrorum, in Appendicibus p. 203. seqq. ubi subinde rō
 geloben / mit Hand geloben / juratis confirmationibus
 contradistinguitur. Ita in *Fœdere Defensionis*, quod A.
 MDCXIX. d. 29. Mart. Numburgi inter Serenissimas
 Domus Saxoniam, Brandenburgicam & Hassiacam re-
 novatum fuit, promissio stipulatæ Manus juramentum
 antecessit, uti patet ex formula jurisjurandi, tum tempo-
 ris ab Electore Brandenburgico Confæderatis prælectâ,
 ubi hæc habentur: Und wenn seine (des Chur- & Für-
 sten von Sachsen) Ebden / und die andern sich dessen
 durch Ja erkläret / und die Hände einander gege-
 ben / werden sie den Eyd ohngefährlich auf nachfol-
 gende Form thun &c. Was Wir der Erb- & Einigung
 halber itzo mit einander geredet und gelobet haben /
 das wollen Wir stet / fest und unverbrüchlich halten /
 als wahr Uns Gott helffe &c. ap. *Limnæum Jur.*
Publ. L. IV. c. 8. n. 25. Porrò etiam extant exempla *Feu-*
dorum, de quibus Vasalli interpositâ solâ *Fide Manuaria*
 investiuntur, quibus casibus vinculum illud, quod inter

Feudi talis Dominum & inter Vasallum intercedit, magis rationem foederis inæqualis habet, quam Vasallagii propriè sic dicti. Licet enim aliàs fidelitas à Vasallo abesse nequeat, quippè quæ Formam absolvit. 2. *Feud. 6. in fin.* juramentum tamen abesse potest, præsertim ubi Vasallus Domino potentior fuerit, ubi sola Fides Manu promissa sufficere censetur. Exempli loco possunt esse Feuda, quæ Electores Seculares ex dispositione Henrici II. (de quibus vid. Freherus *Origg. Palatin. C. XV.* & Lehmannus, *Chron. Spir. L.V. C. 16.*) ab Episcopo Bambergensi per suos Alegatos accipiunt, non præstantes juramentum, sed stipulata tantum Manu Fidem promittentes. Vid. Winziger ad *Exam. Jur. Feud. Stryckii, C. II. qu. 22.* Aliud simile exemplum habet Stryckius, *in Appendice Examinis J. F. Num. XIII. p. 526.* ubi videri potest. Plura istiusmodi negotiorum, ubi extra Judicium Fides Manuaria præstari solet, exempla cumulare facile esset; sed mittimus reliqua, de *Sponsionibus* tantum adhuc videamus, quæ à Mercatoribus maxime frequentantur ab aliis tamen, etiam Magnatibus & Principibus, æque usurpari possunt atque solent. Quæritur, si cæteroquin honestæ & licitæ fuerint, *an ad earum subsistentiam stipulata Manus necessaria sit, sive, an ad earum formam hæc ita requiratur, ut, qui in sponsione superatus est, Exceptione Manus nondum porrectæ se tueri & promissionem elidere possit?* Puto distinguendum esse, cum Dn. Stryckio *l. c. C. 35.* utrum moribus ita in loco aliquo receptum sit, ut non valeat sponsio, nisi datis Manibus fuerit firmata, an non receptum, vel saltem dubium. Priore casu utique Exceptioni locus est, cum observantia cuique rei formam tribuat

bua^t

buat, arg. l. 32. ff. de LL. Prückmann. Vol. I. Conf. 38. Aliter vero sentiendum est de casibus posterioribus; ubi valida utique etiam sine manuum junctioe facta sponsio habenda, dum regulariter in mutuâ stipulatione consistit, ad quam manus non requiritur, quippe quæ consensus atque fidei evidentius symbolum est, ubi negotiis de superfluo superadditur. Tib. Decianus Vol. III. Resp. 64. n. 14. Caterum id quoque moris esse novimus, ut soleat tertius quidam, mediatoris ad instar, uti Dn. Stryckius l. c. interpretatur, vel potius defensoris (Guarant) suâ manu spondentium manus disjungere; Germanicè vocant durchschlagen / & hoc demum factò sponsio perfecta habetur. Hic igitur quæri possit, an, ubi omissum id fuerit, Sponsio nullius sit momenti, & is, qui superatus est ab altero, huic Exceptionem nullitatis opponere possit? Et redit eadem responsio, quæ ad proximam questionem data; videndum scilicet, an Mores inveterati hanc solennitatem exigant, & an forte spondentes in eam expressè consenserint, tum sine dubio eadem omissa nihil agitur; ubi autem id secus se habet, quemadmodum in dubio non præsumitur, ibi ex solâ manuum junctioe Sponsio validitatem accipiet, nisi forte in ipso conjunctionis actu alteruter pœnitentia ductus promissionem revocaverit. Conf. Stryck. l. c. n. 36.

§. VII,

Jam ad *Formam* Fidei Manuariæ procedimus. Duplicem eam esse supra diximus, internam atque externam; de utraque breviter. Quod igitur ad *Formam Externam* attinet, ea absolvitur porrectione & junctioe manuum; quam aliqua negotia ex constitutione Legum, aliqua

aliqua ex inveteratis Moribus, aliqua ex partium conventionem desiderant, uti in præcedentibus per exempla ostensum fuit. Unde patet, quemadmodum apud Romanos ad stipulationem necessario certæ verborum formulæ requirebantur, sine quibus ea nulla erat; ita regulariter etiam ad *Fidem Manuariam* requiri manum, quum apud nos illa ferè in locum stipulationis successerit, vel saltem idem operetur, quod stipulatio. Notandum autem probè hic est; quod, quamvis ad Formam Fidei Manuariæ manus desideretur, tamen ideò non omnia negotia, quibus aliàs stipulata manus adhibenda est, propter eam non adhibitam statim nulla reddantur; Id quod supra exemplo pactorum nuptialium probavimus, & simul ejus rei rationem dedimus. Perit enim *Forma Fidei Manuariæ* externa tantum, quæ pro accidentali eatenus haberi potest, quatenus ea ipsam negotii essentiam per se non ingreditur; Salva autem superest Forma interna, seu vera & essentialis, quæ negotium suffulcit, & in esse suo conservat. Potest tamen fieri, ut Leges etiam *Manuariam Fidem* ad validitatem & substantiam alicujus negotii ita exigant, ut eâ omissâ idem pro nullo habeatur, id quod itidem in præcedentibus exemplo Guarandæ in foris Saxonice usitata probatum dedimus. De cætero nihil interesse putamus, dextra an sinistra manus fuerit, qua fides firmatur, neque dubium est, eum, qui dextrâ omnino caret, omnia ea negotia, quæ Fide Manuaria peraguntur, idoneè celebrare posse; quamvis non negemus, dextram regulariter sinistra præferendam esse, quia usus ita fert, & omnium ferè populorum opinione major dextræ quam sinistrae dignitas inesse reputatur. Sed quic-

quicquid fit de manu & externâ Formâ, potius in negotiis Fide Manuariâ peragi solitis *ad Internam Formam* respiciendum est, quam in *vi* ac robore *stipulandi* consistere supra diximus. Equidem recte cum Göddæo, *de Contrahend. & committ. stipulatione C. III. Concl. 9. n. 183.* negamus, Fidem Manuariam esse ipsam & formalem Stipulationem, quod aliqui, sed perperam sibi persuadent. Siquidem Stipulatio verbis, non manibus celebratur, & sine verbis Fidem Manuariam præstari posse, ita ut pro voce manus sit, exemplo docet Hering. *de Fidejussor. l.c. n. 165. p. 298.* Nec quidquam ad rem facit, quod Fides Manuaria subinde *stipulata manus* dicatur; id enim identitatem non gignit, sed convenientiæ indicium exprimit; undè etiam malè, qui Stipulationem Germanicè per *Handveste* vel *Handvestung* exponunt, vid. Hopp. *ad Inst. de Obl. Verb. pr. p. 726.* cum hæ locutiones potius ad Fidem Manuariam spectent, neque hæc cum Stipulatione confundi debeat. Potius ergò dicendum est, induisse Fidem Manuariam vim Stipulationis apud Germanos aliosque, & eodem loco habitam, quò apud Romanos Stipulatio. Pacta enim nuda obligationem naturaliter producere ipsi etiam Romani agnoscebant; certas, tamen ob causas validitatem iis denegabant, nisi ad modum à Legibus præscriptum & determinatû, atq; adeò etiam per conceptas verborum formulas celebrarentur, quod utique facere licitum erat & ipso Jure Naturali. Similiter Germani nostri, aliique populi, nudis pactis relinquere quidem etiam suam validitatem atque vim obligandi majoris tamen roboris ergò, ad instar Conceptorum Verborum, exterius quoddam addidere. De hac convenientia Schneidewin. *Glossa*, ait, *innuit, super verbum*

D

bum

bum firmum, in stipulatione aliquid dari fuisse solitum, in signum contractæ Obligationis, sicut apud nos plerumque datio dextræ intervenire solet. Unde per Notarios plerumque hæc verba Instrumentis inscribuntur. Und habens mit Hand, gegebener Treu einander zugesaget. ad Inst. de Verb. Oblig. n. 15. Conferatur Cæl. Rhodiginus, Antiqq. Lectio. L. XXII. c. 14. ubi pluribus docet, conjunctione manuum perfectam animorum consensionem & obligationem symbolo quasi quodam significari. Et quod ejusmodi dextrarum conjunctio perfectæ pactionis, ac plenæ fidei symbolum ac signum sit, habetur in c. 1. circ. fin. X. de Spons. duor. vid. Speidel, Specul. in voce Hand p. 562. Ut igitur rem in pauca conferam, Forma interna Fidei Manuariæ consistit in paritate & convenientia hujus cum vi ac robore Stipulationum interno, quatenus tamen itidem illi æq; ac huic quoddam signum atque symbolum singularis firmitatis gratia adjicitur. Forma dat esse, distingui & operari, quæ omnia partim dictis verbis comprehenduntur, partim in sequentibus ostendentur. Ubi enim in negotio aliquo verus & deliberatus ad se obligandum atque promittendum animus est, ibi Fides Manuaria existit; & per hoc talis actus ab omnibus aliis actibus obligatoriis formaliter distinguitur. Tribus tamen adhuc, antequam hinc discedo, monendum est, me, dum dixi, Fidem Manuariam apud nos successisse ferè in locum Stipulationum Romanarum, item, induisse vim atque robor earundem, me, inquam, non in ea esse sententiâ, ac si Stipulationum apud nos nullus superfit amplius usus, quam tanquam erroneam rectè notavit Excellentissimus Dn. D. Grollmannus, Dissert. de Stipula-

Stipulatione interpretativâ. C. I. §. I. Non hæc mens est, sed illud volo, eodem penè loco habendam esse apud nos Fidem Manuariam, quò habitæ fuerunt apud Romanos Stipulationes, quod magna has inter atque illam sit convenientia.

§. IIX.

De *Operationibus* sive *Effectibus* Fidei Manuariæ nunc quoque paucis videndum est. Qui cum duplices sint, *Primus* videlicet, atque ex primò natus, ceu Doctores loqui amant, inde de utrisque breviter dicemus. Quod igitur ad *Effectum* primum attinet, is in Obligatione, non naturaliter tantum, sed etiam civiliter valida consistit. Dum enim ex communi doctrinâ nuda pacta nos hodie firmiter obligant, & eandem cum stipulatione habent efficaciam, Stryck. de *Cautelis Contract. Sect. I. C. 4. §. 5.* multo magis idem Effectus consequetur, ubi manu insuper fides promissa fuerit, utpote quam solennitatem vice Verborum solennium in Stipulationibus usitatorum fungi supra docuimus; & rectè *Manus* perfectissimi consensus indicium & solum dicitur Stryckio. d. *Diss. de manu stipulatâ. C. 2. n. 32.* Etiam si manuum conjunctio non est stipulatio, nihilominus tamen, quando ad factum manûs verba accedunt, Wann die Part etwas einander zu halten mit Hände und Munde willigen und zusagen/Stipulatio est, id est, æquè firmiter obligat ac Stipulatio, ceu ex Frider. Prückmanno. *Cons. 50. n. 192. & n. 603.* docet Hering. *l. c. n. 168.* Add. B. Cancellarius Hertius, *Paræm. citat. §. VI. & seq.* Quam maximè autem in Contractibus Consensualibus perfectionem eorum inducit, ubi promissioni stipulata manus fuerit superaddita. Quam in rem egregiè Joseph à Sesse: *Ad validitatem*

Contractus venditionis summopere consideratur de foro, quando partes se capiunt per manus; si postea fit aliquid in contrarium, praesumitur proditorie factum, quasi fracta per fraudem fide; nec datur aliud signum ad significandum, quod quis dat fidem suam, quam datio manus dextrae. Digni enim testes sunt fidei, & data fide ab aliquo magna est efficacia promissionis. Imò habet vim Juramenti, & quoad promissionis observantiam, par est efficacia ejus, quae fit juramento, ac quae fit praestita fide. Decis. Arragon. 181. n. 2. seqq. Tom. II. Circa ultima haec verba, ubi Fidem Manuariam vim Juramenti habere dicit Sesse, paulisper adhuc subsistendum est. Novimus, quod aliàs interpositio fidei juramento aequiparetur, ceu pluribus & late probat Gail. L. II. Obs. 59. n. 1. Multò ergo magis id dicendum fuerit, ubi manu data fides interposita. Non jam dicam de Principibus & Illustribus, quorum promissiones, maxime ubi stipulata manu factae, quoad obligationem juramento aequiparantur, adeò ut etiam in Camera per omnia vim verè juratae promissionis habere judicentur, teste eodem Gail. l. c. n. 6. Idque ratione optimâ & solidissimâ, quia Principem non decet fallere, cujus fides, praeter ceteris, ut publica spectari debet l. 14. C. de omni agr. des.

-- -- *Nudo jus & reverentia verbo*

Regis inesse solet (debet) quovis juramine major; uti Frider. Barbarossa ap. Gunther. Ligurinum, L. III. v. 511. seq. & ibi Rittershusius, in Nott. p. 77. Et vere Imperatoria vox erat Caroli Vti, quando dixit: Etsi fides ex toto orbe exularet, apud Imperatorem tamen manere debet. Reyger. Thesaur. voc. Fides p. 1570. Confer. Gregor. Tholosanum, de Republic. L. 8. c. 8. n. 10. Wesenbec. Consil. 2.

fil. 2. n. 60. Wehner. *voce* Behandlung. Non autem de
 Prineipibus & viris Illustribus in specie dicā; sed in genere
 verum esse dubio caret, in promissione & transactione sti-
 pulata manu firmata fidē validē interponi, & per conse-
 quens eam juramento comparari. Idque inprimis pro-
 cedit, si Notarius in Iustrumento hæc verba posuerit: Sie
 hättens einander mit Mund und Hand zugesaget. Ipsæ
 etiam Sacra Literæ fidei, quæ manus porrectione roborata
 fuerat, fractæ eundem effectum attribuunt, quem violato
 juramento, hæcque duo conjungunt: *Ezech. XVII. 18.* Con-
 fer Stryck. sæpe laud. *Diff. de Manu stipulata, n. 38.* Et
 crebrò reperitur ista formula: Mit Hand & gegebener
 Treue/an Endes statt. vid. Göddæus, *de Contrahend. &*
committ. stipulat. C. IV. n. 183. Wehner. *voce* angeloben.
p. 21. it. voce Behandlung. *p. 47. voc.* Gelüb. *p. 159. voc.*
Hand-gegebener Treue p. 205. Besoldus *voce* Schwere-
 ren / Speidel. *eâdem, & voce* jurare, *p. 159.* Sed satis de Ef-
 fectu primo. Vel tribus tantum adhuc de altero, quem
 Ortum vocant, seu de *Actione*. Obligatio enim producit
 Actionem; sed quæritur qualis ex promissione stipulata
 manu factâ detur? Respondeo, vel *Condictio ex c. 1. & 3.*
X. de pactis, vel, si mavis, *Condictio ex moribus*, ad conse-
 quendum id, quod stipulata manu promissum fuit, vel ad
 damni reparationem, & ad illius, quod interest, præstatio-
 nem. Stryck. *l. c.* nisi fortè Fides Manuaria negotiis acces-
 ferit, principalem & peculiarem suam actionem habenti-
 bus, uti supra exempla adducta fuerunt. Cum enim Fidei
 Manuariæ semper infit aliquod pactum, inde quoque eas-
 dem, quæ ex pactis dantur, hic nasci Actiones oportet. Il-
 lud adhuc hoc loco quæri possit, quia Fidem Manuariam
 cum Juramentis comparari diximus, an, qui Fidem Ma-

nuariam violat, æque infamis reddatur ac ille, qui juratam frangit transactionem? *ex l. 41. C. de Transact.* Et respondetur, quod non, quia nec omnes perjuros pœna infamiæ manet, sed tantum violatores juratæ transactionis, ad quos quoque terminos violati negotii stipulatâ manu firmati eadem pœna restringenda venit. *Stryck. l. c. Gail. d. Obs. 59. l. 2. n. 4.*

§. IX.

Plura dici possent, imò & deberent forte, in specie de *Contrariis & Affinibus*, si quidem mori recepto obsequi propositum esset; sed, quia facilè hæc à quovis suppleri possunt, neque ego nunc, tempore abundo; igitur subsisto, & ei, in cujus nomine incepi, *Deo Triuni* pro præstito auxilio humilimas atque devotissimas gratias exsolvo.

COROLLARIA.

I. *Apertis Juris nostri fundamentis contrariatur, Conditionem furtivam dari contra heredes furis, ad quos ex re furtivâ nihil pervenit. Quod ut A. 1709. in Disput. VII. Sicilimensor. ad Lauterb. Comp. Coroll. XI. & Admonitor. ad libr. XIII. ff. Groningæ Frisiorum sub Præsidio Magnif. Dn. A. A. Pagenstecheri defendi, ita nunc idem tueor, quamvis dissentiat Lauterb. Comp. p. 210.*

II. *Justitiam D. D. vulgò dividunt in universalem & particularem, quam divisionem tamen nulla Civili Romanorum Lege probari posse existimo.*

III. *Negotiorum gestorem regulariter ad culpam levissimam teneri, verius est.*

IV. *Pandectarum textibus, per Institutiones, quatenus inter illas & has contrarietas lucidè apparet, derogari puto.*

DUm *Themidi* servas verbis promissa manuque,
 En l' fertum dextrâ porrigit *Ille* Tibi.
 Qui studuit Domino tota confidere mente,
 Eventus semper spes habet illa bonos.

*Hicce Nobilissimo Domino Candidato, Fautori
 suo honoratissimo, gratulatur*

SIMON NICOLAUS ORTHIUS,
 D. Prof. Jur. Conf. Hass. Darmst. &
 p. t. Academiae RECTOR.

Was Uns das heil'ge Recht in Regeln furges-
 schrieben /

Das wird von vielen zwar mit grossen Fleiß
 studiert ;

Allein der feste Grund : **G**ott und den Nächsten
 lieben /

Der schafftet / daß man sich und andre wohl re-
 giert.

Dem Herrn Candidato Wurm /
 schrieb dieses zu Ehren

Johann Christoph Bielefeld /
 Fürstl. Häßischer Ober-Kirchen-Rath / erster
 Superintend. und Prof. Theol. Primarius.

Dexteritate *Fides* monstras *Manuaria* quid sit,
 Sic animi dotes dexteritate probas.

*Ita Pra-Nobili DN. WURMIO de vitâ Academicâ cum laude
 transactâ, & Honoribus ex merito conferendis ex animo
 gratulatur*

BERNH. LUDOV. MOLLENBECIUS, D.
 Consil. Hasso-Darmst. & Prof. P.

Qui

Qui studio Juris meritò tribuuntur Honores,
Hos etiam Pallas præparat Alma Tibi.

*Nobiliss. Domino Candidato, cum voto omnigenæ
felicitatis, apponebat*

MELCH. DETHM. GROLMANN, D.
Confil. Hass. Darmst. & Prof. Jur. Ord.

Moribus antiquis res stet Germanaque Virtus!
Juncta manus verbis fidei testatio priscis
Certa fuit, tantum, quantum Stipulatio pollens.
Pollet adhuc validè. Quod dum, *doctissime* WURMI,
Pluribus egregiè *Tua Dissertatio* monstrat,
Laudo bonum factum, Patriæ quò Jura tueris.
Priscus honos maneat; virtus stet prisca fidesque,
Et Tibi pro meritis Studiorum præmia cedant.

*Ex animo Nobilissimo Dno. Candidato, Fautori atque Ami-
co estimatissimo, hisce applaudere, Eidemque de instan-
tibus novis Honoribus gratulari voluit*

IMMANUEL WEBERUS, D.P.P.

